

Мавзу: Ozon qatlami va uning insoniyat uchun ahamiyati

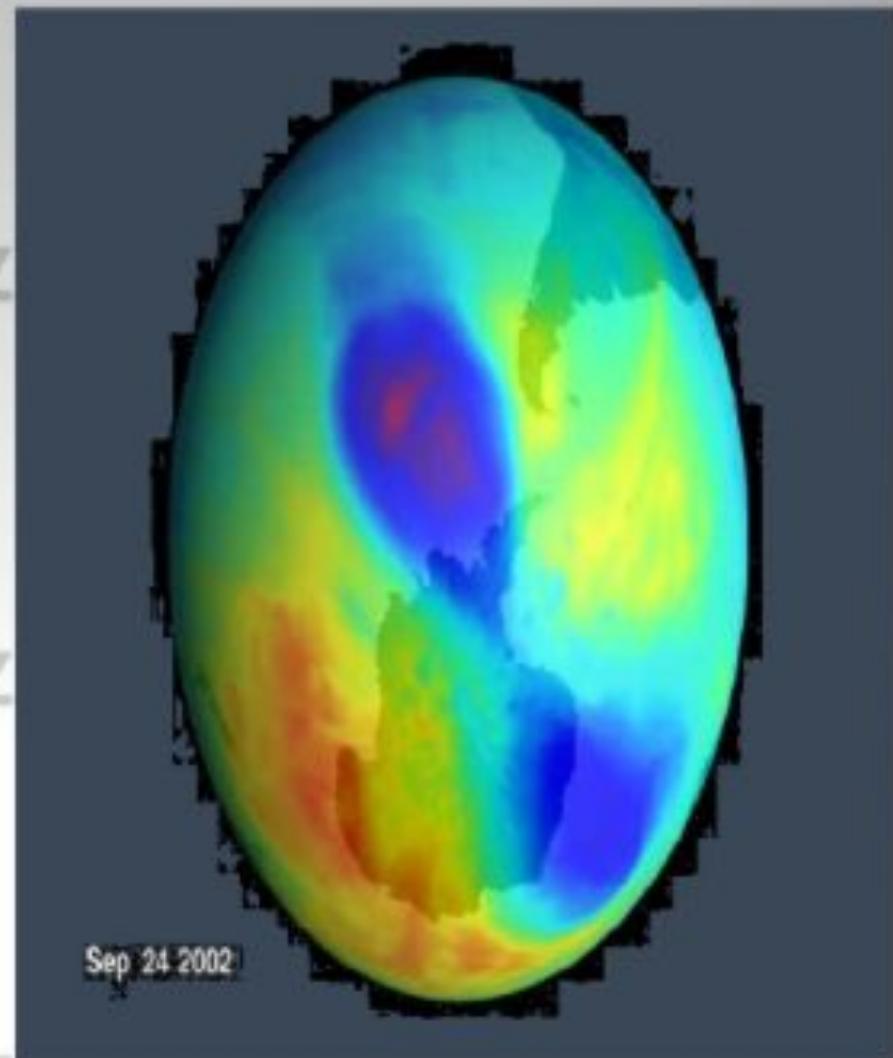
Reja:

- 1.Ozon qatlami haqida tushuncha va uning mohiyati.
- 2.Ozon qatlamining yemirilish sabablari.
- 3.Ozon qatlaminining yemirilishiga qarshi bajarilayotgan chora-tadbirlar.
- 4.16-sentabr xalqaro ozon qatlamini himoya qilish kuni.

Ozon qatlami

Ozon qatlami yer

Atmosferasining bir qismini tashkil etadi va ozonning yuqori konsentratsiyasiga ega. Ushbu qatlam quyoshning qattiq ultrabinafsha nurlarining qariyb 93-99% ini tutib qoladi, aks holda ushbu nurlanish sababli yerda hayot qolmasdi. Ozon qatlami asosan stratosferaning pastki qismida, yer sathidan 10-50 km balandlikda joylashgan.

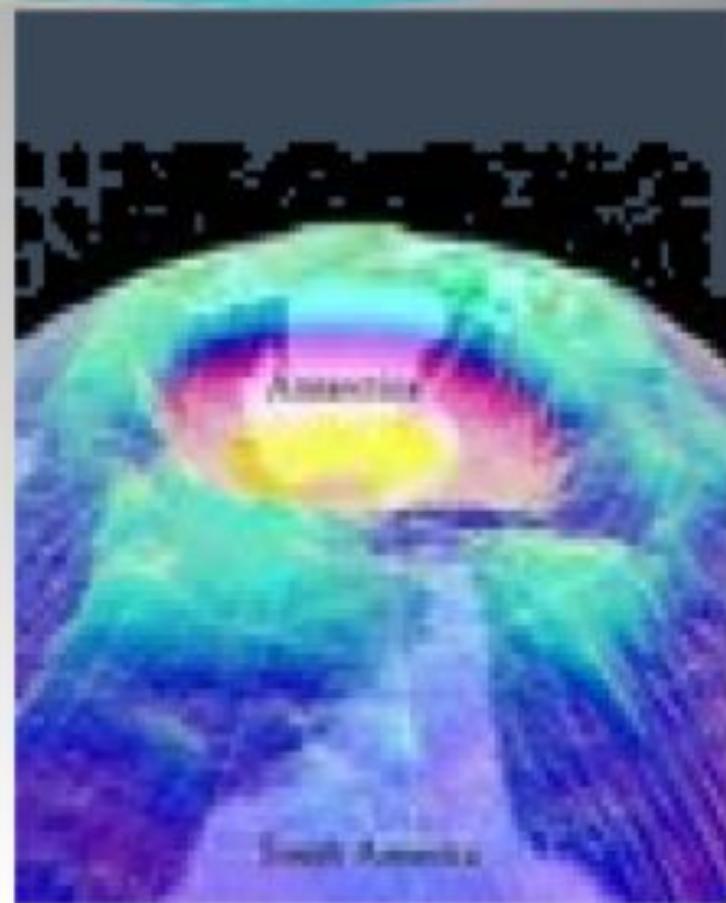
- Ötmiar XX asr boshidan atmosferadagi ozon qatlami holatini ko'z qabab keldirish, bu umungi kuting kelib nolqat mutaxassislar, bokki maktab o'tqizchisi ham ozon qatlami ultrabinafsha nurlarning atmosferaning pastki qatlamlariga o'tib ketishiga yo'l qo'yimaydigan o'ziga xos tabiiy filtr ekanini yaxshi biladi.
- O'tgan asrning 70-yillari oxiriga kelib olimlar ozon qatlamining to'xtovsiz qisqarayotgani haqida beng ura boshlashdi. Bu emirilishga sanoatda foydalaniladigan xlor yoki brom molekulalari mavjud ozonni emiruvchi moddalar (OEM) sabab bo'ldi.

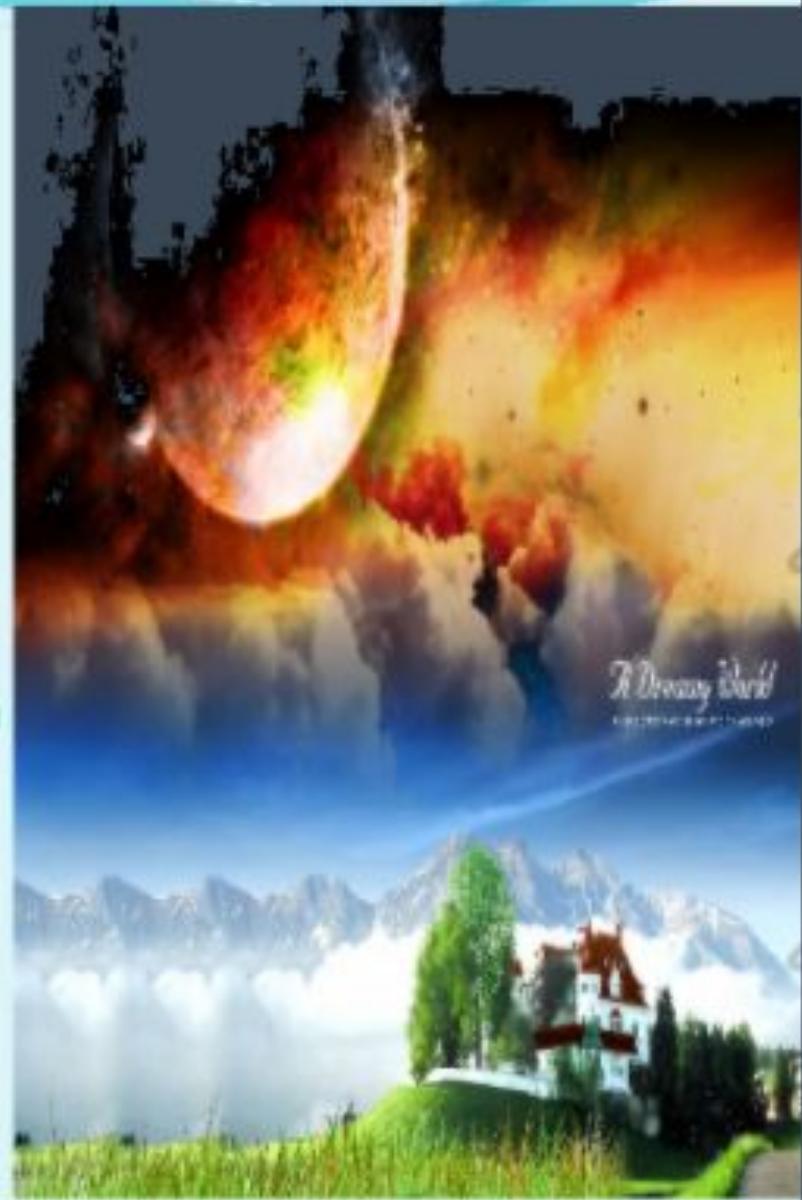
- Inson tomonidan atmosferaga chiqarilgan xlorftoruglerodlar (XFU) va boshqa OEMlar stratosferaga ko'tarilgach, quyoshning qisqa to'lqinli ultrabinashfa nurlari ta'siri natijasida xlor atomlari molekuladan ajralib chiqadi. Xlor o'z navbatida ozon molekulalarini birma-bir parchalaydi, lekin bu jarayonda o'zi hech qanday o'zgarishga uchramaydi. XFULAR atmosferada 74 yildan 111 yilgacha "yashaydi".
- Shifokorlarning fikricha, bir foiz ozon yo'qolganda Er yuzida katarakta xastaligi 150 mingtagacha ortadi, teri raki 2,6 foizga ko'payadi, inson immun tizimi zaiflashishi bilan bog'liq kasalliklar soni oshadi. UB-nurlanishdan faqatgina odamlar emas, balki boshqa jonzotlar ham aziyat chekadi..

- Ozon qatlamining yemirilishi biz yashab turgan olam, bashariyat halokati bilan barobardir.
- Ma'lumki, yer yuzasidan 10 dan 50 kilometrgacha bo'lgan masofada joylashgan ozon qatlamining miqdori uch milliard tonnadan iborat bo'lib, u havoning milliondan uch foizini tashkil etadi. Ammo taraqqiyot shiddati va odamzotning o'ziga qulaylik yaratishi natijasida ozon qatlamiga jiddiy shikast yetayotganini ham yoddan faromush qilmasligimiz kerak.

Hozirda eng katta ozon tuynuklari yer sharining janubiy va shimoliy qutblarida paydo bo'lgani taassuf va xavotir bilan aytilmoqda. 1985 yili Antarktida, 1992 yili Arktikada ozon tuynugi hosil bo'lganligi qayd etildi. Quyosh ultrabinafshanurlarining hech qanday to'siqsiz yerga yetib kelishi havo haroratining ko'tarilishi va asriy muzliklarning erishiga sabab bo'limoqda. Suv ostida yashaydigan planktonlar, mayda qisqichbaqalar, krablar, suv o'tlariga bu o'zgarish, ayniqsa, halokatli ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, iqlimning o'zgarishi, cho'llanish, aholi o'rtasida turli xastaliklarning tarqalishi, global isish jarayoni sodir bo'ladi.

- Jahon hamjamiyati bu xatarning oldini olish maqsadida ko'pgina chora-tadbirlarni amalga oshirib kelmoqda. 1985 yilda "Ozon qatlamini muhofaza qilish to'g'risida"gi Vena konventsiyasi qabul qilingan bo'lsa, 1987 yilning 16 sentyabrida OEMning alohida shakllarini cheklash, ularni ishlab chiqarish va foydalanishni butunlay to'xtatish majburiyatini ko'zda tutadigan chora-tadbirlar belgilab qo'yilgan Montreal bayonnomasi imzolandi. Ma'lumotlarga qaraganda, Vena konventsiyasiga 184 mamlakat qo'shilgan bo'lsa, Montreal Bayonnomasini 183 davlat imzolagan. Bayonnomaning London tuzatishini 163 davlat, Kopengagen tuzatishini - 141, Monrealdagini - 81, Pekin tuzatishini esa 34 mamlakat ratifikatsiya qilgan.

16-sentabr xalqaro ozon qatlamini himoya qilish kuni.

- 1987 yil 16 sentyabrda ozon qatlamini buzuvchi moddalar bo'yicha Montreal protokoli ishlab chiqildi. Ushbu hujjat asosida ozon qatlamini buzadigan kimyoviy moddalarning ro'yxati tuzilib, ulardan foydalanish to'xtatildi yoki ma'lum cheklovlar qo'yildi. Har yili 16 sentabr Montreal protokoli qabul qilingan kun — Xalqaro ozon qatlamini himoya qilish kuni sifatida nishonlanadi.

E'TIBORINGIZ
UCHUN
RAHMAT

